

FİKRİYAT

*Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler
Araştırma Dergisi*

Cilt 1, Sayı 1, Haziran 2021

Makale Adı /Article Name

BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANI
ÜZERİNE BAZI DİKKATLER

SOME REMARKS ON TO KILL A
MOCKINGBIRD NOVEL

Yazar

Nurgül KÖKSAL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi, email: kkslnrgl@gmail.com ORCID NO:
0000-0002-6548-016X

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 20 Mart 2021

Kabul Tarihi: 10 Haziran 2021

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2021

Kaynak Gösterme

Köksal, N. (2021). Bülbülü Öldürmek Romanı Üzerine Bazı Dikkatler. *Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fikriyat Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), s.69-85.

Öz

Bülbülü Öldürmek romanı yayınlanmasının ardından yazarına büyük başarı getirmiş bir kitaptır. Bu başarısında romanın farklı konulara değinmesi etkili olmuştur. Dünyada etnik ayrımcılık devam ederken bir çocuğun masum kalbiyle olaylar anlatılmıştır.

Bir insanı anlayabilmek için hayata onun bakış açısıyla bakmamız gerektiğini bize anlatan Atticus, inandıkları uğrunda mücadele etmiştir. Bir zencinin de diğer insanlar gibi eşit haklara sahip olması için emek vermiştir. Bütün insanlar eşit yaratılmış olmasına rağmen eşitlik için savaş vermek zorunlu hale gelmiştir. Suçsuz olan bir zencinin kendini kanıtlamak zorunda kalması ve çaresizliği yansıtılmıştır. Çocuklar, vicdanlarını henüz susturmamışlardır ve yaşanan durumun en yakın tanıklarındırlar. Büyüdükçe güzel duygular ve masum tarafımızı kayıp mı ediyoruz, sorusu da kitapta cevaplanmaya çalışılmıştır. Romanın geri planında yer alan savaş sonrası yoksulluk ve sınıf mücadelesi o dönemi ayna gibi yansıtmıştır. Bir insanın kendisine çizdiği psikolojik sınırlar ele alınmıştır. Aslında bu sınır bir şeylerden kaçmak ve dünyadaki kötülüklerden korunmak için toplumun bize dayatması mıdır? Bu soruya roman kendisi cevap vermiştir. Birçok yönden ders verici özelliğe sahip olan romanda çocuk eğitimi üzerinde de durulmuştur. Atticus'un çocuklarına karşı yaklaşımı, insanlara karşı adaletli yaklaşımı romanın önemli konularından biri haline gelmiştir. Roman günümüzde de en çok okunan eserlerden biridir, insanlığın ortak duygularına ve sorunlarına değinmesi açısından gelecekte de okunacak eserlerden biri olacaktır. Bir çocuk kalbinin masumluğuyla dünya nasıl anlatılır, bunları görmemiz açısından bize yol gösterici ve aydınlatıcı eser sunulmuştur. Her insan bir zamanlar çocuktur, bize bunu hatırlatan eserlerden biridir.

Anahtar kelimeler: Adalet, çocuk masumiyeti, esaret, sınır, eğitim, sınıf mücadelesi

Abstract

Bülbülü Öldürmek is a novel which brought big success to his its writer after having been published. In this success, touching on various subjects played a big role. The story is told by an innocent heart of little kid while the ethnic discrimination goes on in the world. Atticus, telling us that so as to understand one, we need to see the life from his eyes, fights for the things he believes in. He struggles for a black person to have equal rights with others. Although all people are equal by birth, it has been become a compulsory thing to fight for equality. The helplessness of an innocent black person to prove that he is blameless is reflected. Kids are still conscientious and are the witnesses of the events. The question of "Are we losing our nice feelings and innocent sides" is tried to be answered in this book as well. The poverty of post war time and the class struggle in the background of the book reflect the life of the time like a mirror. The psychological boundaries that a person draws for himself are addressed. Are those boundaries actually impositions of the societies to run away from something and be protected against evils? The novel answers this question. Child nurture is also stressed in this book which has the property of giving various lessons in many ways. One of the most important features of the novel is the attitude of Atticus towards children and the fair attitude towards people. This novel is still among the most read books at the present time and because of its touching on the common feelings and problems of humanity, it will be read in the future as well. It is a pathfinder for us to understand how the world can be told by an innocent heart of a little child. Each person is once a child and this book is reminder for that reality.

Key Words: Justice, Child, Innocence, Bondage, Border, Education, Class Struggle

*“İstediğin kadar saksağanı vur vurabilirsen
ama unutma bülbülü öldürmek günahtır.”*

Giriş

Harper Lee, 28 Nisan 1926 yılında Amerika'nın Alabama eyaletinde doğmuştur. Lise eğitimini Huntington Kolejinde bitirmiş, üniversiteyi ise Alabama Üniversitesinde okumuştur. Okulu bitirdikten sonra Eastern Hava Yolları'nda işe girmiştir. Ama bu işle birlikte yazı işlerini yürütememiş bu nedenle de işi bırakmak zorunda kalmıştır. Arkadaşlarının ona yılbaşı hediyesi olarak bir yıl yetecek kadar para göndermeleri sayesinde kendisini yazmaya yermiştir. Harper Lee'nin arkadaşları doğum günü hediyesiyle birlikte bıraktıkları notta ne olursa olsun yazmaya ara vermemesi yazmasını istememişlerdir.

Harper Lee'nin kitapları dünyada çok satan romanlar arasında yer almıştır. En büyük destekçisi Truman Capote'dir. Yazı yazmayı çocukluk arkadaşı Truman Capote'den öğrenmiş ve eserlerinde ondan ilham almıştır. Harper Lee'nin ikinci ve son kitabı olan Tespih Ağacının Gölgesinde eserinde ilk kitabı kadar beğenilmiş ve Bülbülü Öldürmek romanının devamı niteliğindedir. Kitapta tarihsel dönemleri ve o zamanın sosyal yapısını gerçekçi bir tarzda aktarmıştır. Kendi dönemini aşan ve çağlar ötesine seslenebilen bir yapıt olmuştur. Günümüz eserler arasında klasik romanlar arasına girmeye aday olarak gösterilmiştir.

Harper Lee'nin yakın arkadaşı olan Truman Capote komşuları ve çocukluk arkadaşıydı. Ondan esinlenerek Bülbülü Öldürmek romanında yer alan Dill Harris'i yaratmıştır. Romanın karakterlerinden biri olan Dill, Truman Capote 'yi temsil etmektedir. Scout ise Harper Lee'nin kendisidir. Truman Capote, yazara her zaman destek olmuştur. Kendisinde yazar olan Truman Capote, Harper Lee kadar başarılı bir yazar olamamıştır. Eserleri birçok dile çevrilmiş ama Bülbülü öldürmek romanı kadar ses getirmemiştir. Aralarındaki yakınlıktan dolayı Bülbülü Öldürmek romanını Truman Capote'nin yazdığı söylentileri de oluşmuş. Bunun üzerine iki yazarın eserinden de dil analizi istenmiştir. Bu düşüncenin nedenlerinden biri de Harper Lee'nin uzun yıllar roman yazmamış olması ve Tespih Ağacının Gölgesinde romanın uzun bir süreden sonra yayınlanmış olması etkili olmuştur.

3 Şubat 2015 tarihinde kamuoyuna, Go Set a Watchman (Tespih Ağacının Gölgesinde) adlı romanını 14 Temmuz 2015 tarihinde yayımlanacağını bildirmiştir. İkinci romanın bu kadar geç yayınlanmasında editörü ile yaşadığı anlaşmazlıklar neden olarak gösterilmiştir. Bülbülü Öldürmek romanının devamı olan Tespih Ağacının Gölgesinde romanında Scout artık büyümüştür ve üniversitede okumak için şehir dışına gider. Scot aradan geçen yıllara rağmen çocuk kalbindeki masum duyguları yok etmemiştir. Kasabaya döndükten sonra babasının düşüncelerinin değişmiş olması onun hayal kırıklığına uğramasına neden olur. Yıllar sonrada zencilerin haklarını savunmak için önemli görevlerde yer alır.

Bülbülü Öldürmek romanı 11 Temmuz 1960 yılında yayınlandı. Yayınlandıktan sonra en çok satan eserler arasında yer almıştır. Kitap iki

bölümden oluşmaktadır: birinci bölümde Scot ve Jem çocuktur ve çevresindeki olup bitenlerden haberdar değildirler. İkinci bölümde Scout ve Jem ergenlik dönemine girerler ve babalarının üstlendiği dava hayatlarını etkiler. Harper Lee'nin hayatından izler taşıyan romanda kendi hayatını ve gözlemlerini anlatmıştır. Roman, Ülker İnce tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Pulitzer ödüllü romanı Horton Foote'un senaryaya uyarlamıştır. Filmi Robert Mulligan yönetmiş, başrollerinde Gregory Peck, John Megna ve Frank Overton oynamışlardır. Müzikleri Elmer Bernstein'e aittir. Filmin yapımcısı Alan J. Pakula'dır. Film özgün müziği ile Altın Küre ödülü kazanmıştır. Harper Lee'nin yazmış olduğu eserin filme uyarlanmış hali de çok beğenilmiş ve birçok dalda ödül almıştır. Bunda oyuncuların başarısı da önemlidir. Atticus, Tom Robinson karakterini canlandıran oyuncular ve özellikle Scot karakterini canlandıran oyuncu başarılı bir performans sergilemiştir.

Bülbülü Öldürmek Romanı

Olay geriye dönüş tekniği ile başlar, Jem'in kolu dirseğinden fena halde kırılmıştır ve bir kolu diğerine göre daha kısa kalır, buna rağmen futbol oynamaya devam eder. Küçük yaşta annelerini kalp krizinden dolayı kaybetmişlerdir. Scout zaman zaman Jem'e annesini nasıl biri olduğunu sorar. Yazın teyzesinin yanına gelen Dill ile tanışır. Yaşından daha küçük gösteren beyaz saçları olan bir çocuktur. Tiyatro ve sinemaya merakı vardır, etrafındaki insanlara babasıyla ilgili efsanevi hikâyeler anlatır. Mahallelerinde oturan Radleyler kendilerini dünyaya kapatmış pazar günü kiliseye bile gitmeyen insanlardır. Oğulları Arthur, bir çeteye katılır ve halkı rahatsız ettiği için Meslek Lisesinde okuma cezası alır, fakat gururlu bir insan olan Bay Arthur buna karşı çıkar, hâkimle konuşup oğlunu eve kapatır. Cramford'a göre çok dürüst bir adamdır. Büyük oğlu kendisi vefat ettikten sonra yerine geçer. Bunlar Jem'in ağzından Dill'e anlatılıyor. Onlara göre Arthur; uzun boylu bir canavar olarak görülür. Jem ve Dill onu dışarı çıkarmak için uğraşırlar ve yazın oynadıkları tiyatrolarda bu konu üzerinedir. Scout ve Dill okula başlar, Scout birinci sınıfa yeni başlamasına rağmen okuma yazma bilmektedir. Bu nedenle de öğretmenleri tarafından azarlanır. Atticus onunla anlaşma yapar ve okula gitmesi karşılığında akşamları kitap okuyabileceklerini söyler.

Chunnigham insanları fakirdir ve kimseden karşılıksız bir şey almazlar. Babaları Atticus, bu insanlara yardım etmesi karşılığında onlardan yiyecek alırlar. Maycomb'da yaşayanlar fakir insanlardır. Doktorlar, dişçiler, avukatların nakit para ihtiyacı olsa da çiftçilerin parası olmadığını bildikleri için borçlarını yiyecek, yakacak malzemesi olarak ödemelerini isterler. Onlardan biri olan Walter; öğle yemeğini getiremez, okulda Scout onu savunduğu için öğretmen tarafından azarlanır. Walter, evlerine yemeğe gelir fakat onlar gibi beslenemediği için yemek yemesi Scout'a tuhaf gelir. Jem ile Dill planlar yapıp Arthur'u dışarı çıkarmaya çalışırlar. Atticus ise çocukları insanları rahatsız etmemeleri konusunda uyarır. Fakat çocuklar, Arthurların bahçesine girer ve Jem kaçarken pantolonu bahçenin teline takılır, almak için geri döndüğünde pantolonu dikilip bırakılmış olarak bulur. Jem ve Scout her gün okula giderken ağaç kabuğunda hediyeler bulurlar. Bir gün Bayan Maude'nin evi yanar.

Romanın asıl önemli olan bölümü Atticus'un bir zencinin davasını üstlendiği bölümdür çünkü hayatları bu olaydan sonra değişir. Okuldakiler, halaları,

komşuları bir zenciye savunduğu için onları dışlarlar. Çocuklar babalarının yaşlı olduğunu onun bir şey yapamayacağını söylerler. Bir gün mahallelerinde kuduz bir köpek görüp şerife haber ederler. Şerif, köpeği vurması için Atticus'ı ikna eder ve o köpeği vurur. Bu çocukların babalarına olan güvenlerinin artmasını sağlar. Bir gün yolda giderlerken Dubose adında yaşlı bir kadın çocuklara babalarının bir zenciye savunduğunu söyleyip hakaret etmesi üzerine Jem kadının bahçesine zarar verir. Atticus ceza olarak o kadına her gün kitap okuması için ceza verir.

Halaları babaları yokken onların evine yerleşir ve onları düzeltmek için uğraşır. Atticus'un davasını gizlice izlemeye gelen Jem ve Dil babalarıyla bir kez daha gurur duyarlar. İyi bir savunma yapmasına rağmen Tom Rabinson ceza alır ve hapisten kaçmaya çalışırken vurulup öldürülür. Jem ve Scout okulun düzenlediği cadılar bayramı için bir akşam okula giderler. Scout ayakkabılarını unuttuğu için geri döner, eve giderlerken biri onları takip edip çocukları öldürmeye çalışır. Olayı gören Arthur onları kurtarır ve Jem'i eve getirir.

Yapbozun Parçalarını Birleştirerek Bütüne Ulaşabilmek

Bülbülü Öldürmek romanını senaryo haline getiren Horton Foot, en iyi senaryo dalında Oscar ödülünü almıştır. Roman filme göre daha kapsamlı anlatılmıştır ama geçişler ani olmuş bazen bir olay bitmeden diğeri başlamıştır. Film'de sürenin kısıtlı olmasından dolayı birçok bölüm çıkarılmak zorunda kalmıştır. Bazı bölümlerin çıkarılmış olması filmde bir kopukluk yaşanmasına neden olmamıştır.

Film bir çocuğun kutuya sakladıklarını açmasıyla başlar. Kutunun içindeki oyuncaklar iki tahta bebek, bozuk bir saat, sakızdır. Bunlar Arthur'un onlar için ağacın gövdesindeki boşluğa koyduklarıdır. Film, çocuğun resim yapıp bilyelerle oynamasıyla başlar. Bu da bize olaylara bir çocuğun dünyasından bakacağımızın ipuçlarını vermektedir. Filmin başında çalan müzik, çocuklar için yapılan kar küreleri ve müzik kutularındaki müziktir. Film müzikleriyle de Altın Küre ödülünü almıştır.

Film ve Romanın Arka Planı

Romanın arka planında İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'da yaşanan ekonomik bunalımlar, sınıf mücadelesi ve zenci halkın yaşadıkları yer almaktadır. Küçük bir çocuğun gözünden anlatılan olaylar, içimizde güzel duyguları ve insani tarafımızı yok etmememiz üzerine kurgulanmıştır.

İnsanlık Davası

Romanda ve filmde özellikle vurgulanan Atticus'un Tom Rabinson'u savunduğu mahkeme sahnesidir, ama film de özellikle uzun bir süre bu sahneye ayrılmıştır. Bu nedenle en iyi avukat filmlerinden biri olarak da kabul edilmiştir. Atticus mahkemede sorduğu sorularla jürinin olayların altındaki gerçekleri görmesini sağlamıştır. Tom Robinson isimli sanığın, kasaba sakinlerinden Mayella Violet Ewell'e tecavülden suçlanması sebebiyle yargılandığı dava olayın asıl sahnesidir. Robinson'u savunmak üzere avukat olarak Atticus'un atanmasıyla, Finch ailesinin ve kasabanın yaşamı tamamıyla değişir. Bu yargılama süreci hayatlarının bir parçası haline gelmiştir. Kasabalılar Atticus'un söz konusu yargılamada savunmayı üstlenmesini hiç hoş karşılamazlar.

Atticus'ın çocukları Jem ve Scout hem psikolojik hem de toplumsal baskıya maruz kalırlar.

Atticus, doktor çağırıp çağırmadıklarını sorduğunda şerif doktor çağırmadıklarını söyler. Mayalle'nin ve Bay Erwell'in sözleriyle şerif kızı saldıranın Tom Robinson olduğuna karar verir. Şerif, olay günü kızın sağ gözünün mor olduğunu söyler. Tom Robinson bunu yapmaz çünkü sol kolu sakattır ve o kolunu kullanamaz. Bay Erwell adını yazarken sol kolunu kullanır. Bunlar kızı döven kişinin Tom Robinson olmadığını gösterir. Tom Robinson olay günü Mayalle'nin kendisinden yardım istemesi üzerine onların bahçesine girmiştir, fakat kızı herhangi bir zarar vermemiştir.

Davada Tom Robinson'a suçlu gözüyle bakılmaktadır çünkü sanık bir "siyah" tır ve bu nedenle başkaca hiçbir delil aranmaksızın, sadece suçlamayı yapanların beyanlarına dayanılarak suçlu olarak nitelendirilmiştir. "Niçin korktun? Bay Finch, ben gibi bir zenci olsanız siz de korkardınız" (Lee, 2014: 246). Tom Robinson'un bu sözü aslında zencilere bakışın bir özetidir. Suçu olmadığı ve Mayalle'nin saldırısına kendisi uğramış buna rağmen kaçmak zorunda kalmıştır. Bir zencidir ve zencilerin hukukta yer alan ama gerçek hayatta uygulanmayan hakları vardır.

Atticus durumun özetini şu şekilde yapar: "Kendisi bir beyazdı ve bir zenciye baştan çıkarmıştı. Bizim toplumumuz da ağza alınmayacak bir şey yaptı, bir zenciye öptü. Yaşlı bir amcayı değil, güçlü ve genç bir zenciye öptü. Bir ahlak yasasını çiğnerken yasa masa kızın umurunda değildi ama iş olup bittikten sonra yaptığı şeyin ağırlığı altında ezildi." (Lee, 2014: 257) Bir zenciye öpmeye çalışmak yaşlı bir adamı öpmekten daha ahlaksız ve toplumda kabul görülmeyecek bir davranıştır. Zencilerin toplumsal, hukuksal ve insani hakları o dönemin toplumunda bir öneme sahip değildir.

Toplum tarafından oluşan önyargılar insanların haksız yere suçlanmasına neden olabilir. "Peşin hükümlü yargılama, yeterli bilgi olmadan edinilmiş hatalı fikir veya öğrenme, bir gruba, bir kişiye ya da bir ırka karşı mantıklı/rasyonel olmayan düşmanca tutum biçiminde tanımlanan önyargı ve toplumsal olarak müştereken ve kolektif olarak paylaşılan veya bir kişinin zihninde bireysel olarak bulunan ve müşterek olmayan kanılar şeklinde açıklaması yapılan kalıp yargılarla önemli bir ilişkiye sahiptir ." (2020: 4) İnsanların kafasında oluşan kalıp yargılar, suçsuz birinin idama mahkum edilmesine neden olur. Tom Robinson delil yetersizliklerine rağmen bir ülkenin kanunlarıyla değil, insanların kafasındaki kalıp yargılarla değerlendirilir. Kalıp yargıların değişebilmesi atomun parçalanmasından daha zordur. "Bütün zenciler yalan söyler, bütün zenciler temelde ahlaksız yaratıklardır, kadınların yakın çevresinde hiçbir zenciye güven olmaz." (2014: 257) O dönemin zihniyetini anlatır, çünkü zenciler öteki olan alt sınıftan kendilerinin dengi olmayan insanlardır. Kalıplaşmış düşünceler etrafında yaşayan insanlar, gerçeği göremez ve ona kendi karanlık pencerelerinden bakarlar. Tom Robinson, beyaz olarak değil zenci olarak doğmuştur, bu onun doğumdan beri suçlu olduğunun en büyük kanıtıdır ve cezası da değişmez. Suçu işlemek için bir eylem yapmaya gerek yoktur, insanların kafalarındaki düşünceler zaten bir mahkûmiyet yaratır. "Bizim ülkemizde mahkemeler insanlar arasında en üst düzeyde eşitliğin gözetildiği kurumlardır, bizim mahkemelerimiz açısından insanlar eşit yaratılmıştır " (2014: 259) . Atticus, bu sözleri söyler

çünkü adalet önünde din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin herkesin eşit olması gerektiğini hatırlatmak ister. Başarılı bir savunma gerçekleştirmiş ve insanların göremedikleri konulara değinmiştir.

Mayelle, fakir ve alt sınıftan bir insan olduğu için toplum tarafından dışlanmış ve ötekileştirilerek yalnızlığa itilmiştir. Sadece fiili olarak bir yere hapsedilmemiş ama toplumun dışına itilerek yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Mayelle “...siz kibar beyler ve hanımlar bu konuda hiçbir şey yapmak istemiyorsanız, o zaman hepimiz pis, kokuşmuş birer korkaksınız ...” (Lee, 2014: 237) Onun iç dünyasında diğerlerine olan bastırılmışlığının dışı vurulmuş halidir, herkese bir öfke yöneltir. Sözlerine kibar beyler ve hanımların kulak vermesini bir değer ifade etmesinin isteğidir. Çünkü Mayalle ailesinde ve çevresinde görmediği değeri görmek istemektedir. Ötekileştirilen insanlar, çevresine öfke ve kin duyabilir. ” Ötekileştirici yaklaşımlara maruz kalmaları onların mutsuz olmalarına, umutsuzluk ve karamsarlığa kapılmalarına, öfke, kin ve nefretle dolmalarına yol açabilmektedir. “ (2020: 220) Yaptığı hatanın farkındadır ama bir insanın suçsuz yere hapse atılmasına göz yumar. Yaptığı hatayı başka bir hata ile kapatmaya ve bu durumda masum rolü oynamaya çalışır. Freud’un son dönemlerinde üzerinde çalıştığı ölüm iç güdüsünde Tom Robinson’ a iftira atmasına neden olmuştur. Aslında Mayalle’ ye şiddet uygulayan babasıdır, bu durumdan kurtulanilmek içi Tom Robinson’u suçlu gibi gösterir. “Ölüm içgüdüsi, insanoğlunun kendine ya da başkalarına dair yol açtığı tahribatı anlatmak için ortaya konmuş bir kuramdır.” (Turna, 2020: 5)

“Bana öyle geliyordu ki Mayella dünyanın en yalnız insanıydı. Hatta evinden yirmi beş yıldır çıkmamış Öcü Radley’den bile yalnızdı. Ona Atticus’un arkadaşı olup olmadığını sorduğu zaman ne demek istediğini bile anlayamamış gibiydi, kendisiyle alay edilmiş olduğunu zannetmişti.” (2014: 242) Mayella’nın durumuda Tom Robinson gibidir, Mayella bir zenci değildir, fakat toplum tarafından dışlanmış ve yalnızlığa itilmiştir. Bu yalnızlık ve beğenilmek amacıyla hata yapmıştır. Toplum tarafından dışlanmak ve ötekileştirilmek için zenci olmaya gerek yoktur, insanlar kendilerinden farklı kişileri ötekileştirebilir. “Bazı gruplar kaybolabilir ya da diğerleriyle birleşebilir; bazılarıysa parçalanır ve yenileri doğar. Fakat her zaman ‘zenci’ olan birileri vardır. Eğer ortada hiç siyah yoksa ya da bu rolü oynamak için sayıları yetersizse ‘beyaz zenciler’ icat edilebilir” (2020: 6) Mayella’yi hata yapmaya iten nedenlerden biriside bulunduğu topluma ait olamamasıdır.

Mayelle en önemli değerlerden biri olan vicdanını yok ederek Tom Robinson’a suçsuz yere mahkûm ettirmiştir. Zenci birini suçlamak herkes için daha kolay olmuş o gün orada bulunanlarda vicdanlarını susturmuşlardır.

Romanda çocukların masum dünyası ve olaylara çocuk kalbiyle bakabilmek sürekli vurgulanmıştır. Mahkeme sahnesinde Dill olaylara ve yapılan haksızlıklara daha fazla dayanamamıştır. Dill midesi bulandığı için dışarı çıkmıştır. Bir gün onunda büyüyeceği ve vicdanını yok edeceği vurgulanmıştır. “Bazı insanların hayatlarını cehenneme çevirmelerine ağlamazsın. Beyaz insanların, bir an olsun onlarında insan olduklarını düşünmeden siyah insanların hayatlarını cehenneme çevirmelerine ağlamazsın” (2014: 253)

Tom Robinson , Atticus’un tüm çabalarına rağmen jüri üyeleri tarafından suçlu bulunur. Romanın sonunda Tom Robinson tüm umutlarını kaybeder ve

hapishaneden kaçmaya çalışırken vurulur. Atticus, bu duruma üzülür, en azından kendisine güvenip umudunu kaybetmemesini ister. Ama toplumda Atticus gibi insanlar azdır ve Tom Robinson da daha fazla bulunduğu duruma dayanamaz. “Evet iyi insanlar, gerçekten seni anlamak isteyenler var, ama hemen her yerde varlığından rahatsız olanlar da çıkıyor karşına [...] Seni ezmek, yok etmek için fırsat kolluyorlar adeta. Davranışları ve sözleriyle yapmasalar, bakışlarıyla belli ediyorlar bunu[...] Sanki ilan edilmemiş soğuk bir savaş yürütüyorlar sana karşı “ (2020: 213) Toplum tarafından ötekileştirilen ve adaletin koruyamadığı Tom Robinson ölür.

Romanın Arka Planındaki Gerçekler

Romanın arka planında 1960 sonrası Amerika'nın genel durumu verilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ülkede hâkim olan ekonomik bunalım vardır. Atticus iyi bir avukattır ve birçok insanın davasını üstlenir. Savaş sonrası yaşanan ekonomik bunalımlardan dolayı insanlar Atticus'a para verecek durumda değildir. Romanda okuduğumuz ve filmde de tanık olduğumuz gibi Atticus'a olan borçlarını yiyecek ve yakacak getirerek öderler. Atticus; filmin başında Scout'u uyarır, bir daha birisi bir şey getirdiğinde kendisini çağırması gerektiğini söyler. İnsanların paralarını ödeyemedikleri için yiyecek getirmelerinden dolayı incinebileceklerini dile getirir.

Scout'un sınıf arkadaşı Walter öğle yemeğini getirmez. Bu durumu üzülen öğretmen, Walter'e borç olarak para vermek ister. Çocuğun borç parayı geri ödeyecek durumu olmadığını için almak istemez. Öğretmen bu duruma anlam veremez, bunun üzerine Scout öğretmene durumu açıklar. Öğretmen Scout'a öfkelenir ve onu azarlar. Scout, öğretmenin kendisini azarlamasından Walter'i sorumlu tutar ve okul çıkışında Walter ile kavga eder. Jem ikisini ayırır ve Walter'i öğle yemeği için evlerine davet eder. Walter fakir bir ailenin çocuğudur ve yeri kadar beslenemez. Filmde bazen fare yediklerini söyler. Atticus'un evinde hoşuna gidecek yemekler gören çocuk şerbeti yemeğine döker. Walter'in bu şekilde yemek yemesi Scout'un tuhafına gider çünkü daha önce hiç böyle birinin yemek yediğini görmemiştir. Scout çocuğun yemek yeme şekliyle dalga geçer. Bu olay üzerine Calpurnia, Scout'u azarlayarak mutfakta yemek yemesi gerektiğini söyler. Calpurnia, Scout'ı uyararak “Bizim gibi beslenemeyen insanlar vardır.” der. (2014: 34) Üst sınıf zenginken alt sınıfta ise fakir bir hayat yaşar.

Alt sınıftan olan insanlar gibi fakir bir hayat süren zenciler de kanun önünde eşit değildir ve daha ağır işlerde çalışmak zorunda kalırlar. Amerika'da köle ticaretinin yoğun olduğu bir dönemdir ve insanlar bir eşya gibi alınıp satılmaktadır. Zenciler, insani hakları olmayan sadece yasalarda yazılan hakka sahip insanlardır. Ama Tom Robinson'da olduğu gibi bu haklarda beyazların lehine işlemektedir. Zenciler ise anayasada yazılı olan ama uygulamada görmedikleri haklara sahiplerdir. Zenciler, kendi topraklarından koparılmış insanlardır. “Afrika'dan topladıkları zavallı insanları gemilere doldurup Amerika'ya götürmüşler ve orada bu kara derili insancıkları beyaz patronlara, tıpkı bir mal gibi para karşılığında satmışlardır. Aşağı yukarı, beyaz tacirlerin insan alım satımı, köle ticareti 200 yıl sürmüştür.” (Alexsender, 1968: 102) Köle olarak yaşamak zorunda olan zenciler, kişisel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılmıştır.

Amerika'nın kuzeyinde sanayi gelişmiştir. Köle ticaretinde kullanılan zenciler genelde bu bölgeye yerleştirilmiştir. İlerleyen zamanlarda kuzeydeki zencilerin özgürlükleri için mücadele edecek ve beyazlarla aynı haklara sahip olmak isteyeceklerdir. Alexsander halanın verdiği bir davette bu konu geçer. "Kuzeydeki kölelere özgürlük verilmiş ama onların masasına beyazların oturduğunu görmüyorsun. Biz hiç değilse onları aldatmıyoruz. Tamam, siz de bizim kadar iyisiniz ama bizden uzak durun demiyoruz. Biz burada onlara sizde bildiğimiz gibi yaşayın, diyoruz." (2014: 195) Kuzey'deki köleler, özgürlüklerine kavuşmak ve beyazlar gibi eşit düzeyde haklara sahip olabilmek için mücadele başlatırlar. Doğal hakları olan bu durum Amerikalıları rahatsız etmiş ve eşit haklara sahip olmak istemeleri tuhaf karşılanmıştır. Filmde yer almayan ama romanda yer alan Alexsander hala zencilere karşı olumsuz bir şekilde tavır almıştır. Onların kendileri gibi olmadıklarını ve eşit haklara sahip olamayacaklarını vurgular.

E. B. Dubois (1895'de Harvard Üniversitesinde okuyarak hukuk alanında ilk doktora derecesini alan zenci), insanların rengine ve ırkına göre bir ayırım yapılmasının doğru olmadığını dile getirmiştir. Dr. Dubois'ye göre, insanın renginin ve ırkının değil zekâsının ve bilgisinin önemli olduğu üzerinde durmuş kendi yaşamında çektiklerinden dolayı da eşitliği savunmuştur. Anayasa ve diğer yasalarda zencilerin haklarıyla ilgili maddeler yer alsada uygulamada görülmez. Dubois, o zamanki yaşadıklarını: "Oy hakkımızı serbestçe kullanamıyorduk; jüriye üye olamıyorduk; en haklı davalarımız da bile savunma ya da savunulma haklarına sahip değildik; otobüslerde en arkada ve trenlerde ise bir sürü aylak ve serseri arasında ancak son vagona yolculuk yapabiliyorduk" (Alexsander, 1968: 103) sözleriyle dile getirmektedir. İkinci sınıf insan muamelesine uğramışlardır.

Romanda Atticus'ın yardımcısı Calpurnia bir zencidir, Bayan Duboise'nin yardımcısı bir zencidir. Calpurnia'nın oğlu Zeebo sokakların temizlenmesinden sorumludur. Çalışan zencilerin hiçbiri iyi mevkilerde değildir. "Zencilerin çoğu temizlik ve ev işlerinde çalışan gündelikçi kimselerdi. Kiliseleri ayırdır, bir gün Calpurnia çocukları kendi kiliselerine götürür." (1968: 105) Scout, beyazların gittiği kiliseye göre fakir bir yer olarak görür. Scout; her pazar gördüğü tanıdık kiliselerin eşyaları göremez, kilisede ne piyano ne org vardır, dua kitapları yoktur. Tom'un eşi için az miktarda istenilen para bile toplanamaz. Toplum içerisinde eşitsizlik vardır, kliseler üzerinden de bunu görebiliriz.

Calpurnia oğluna okuma yazmayı Attcus'un babasının verdiği eski bir kitaptan öğretir. Zeebo bu sayede okuma ve yazma öğrenir ama beyazlarla eşit bir şekilde eğitim alamazlar. "...Bütün bunların yanında, siyahilere okuma-yazma öğretilmesi de yasaklanmış, bu yasağa karşı gelenler sert bir şekilde cezalandırılmıştır." (Mızrak, 2020: 2) Calpurnia kendi imkanlarıyla oğluna okuma öğretir. Okuma ve yazma öğrenmelerine engel olunmasının en önemli nedenlerinden biriside sorgulamalarını ve okumalarını engellemektir. Okuyan insan tehlikelidir, düşünmeye ve hayatı sorgulamaya başlar. Sorgulamaya başlayan zenciler, insani haklarını alabilmek için kuzeyde ayaklanma başlatacaklardır.

Filmde yer almayan ama romanın en önemli kahramanlarından biri olan Alexsander Hala, sınıf farklılıklarını savunan en önemli karakterdir. Soylu insanların soylu insanlarla konuşması gerektiğini savunur. Scout'un, Walter ile oynamasına karşı çıkar, onları ayak takımı diye niteler. Scout'un Calpurnia'nın

evine gitmesini istemez, daha da ileri giderek çocukların yetişmesinde iyi bir örnek teşkil etmediği için Atticus'tan Calpurnia'nın evden göndermesini ister. Alexsander Hala dönemin zihniyetini yansıtan önemli biridir. Romanda çatışmalar genelde onun üzerinde yaşanır, bir yönden karşıt güç görevini görmektedir.

Esaret

Bir kişinin belli nedenlerden dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılarak sınırlandırılması esarettir. Esaret durumu bir süre sonra psikolojik sınır durumuna neden olur. Filmin en önemli karakterlerinden biri olan Arthur, genç yaşta bir çeteye dâhil olur ve savcı tarafından hücreye atılır. Babası onun ceza almasına engel olur ve oğlunun sorumluluğunu üstlenir. Bu olaydan sonra Arthurlar kendilerini dış dünyaya kapatırlar ve pazar günlerinde bile kilisedeki ayinlere katılmazlar. Scout, Dil ve Jem'in yazları oyunlarına konu olan Öcü Arthur'dur. Jem onu anlatırken sincapları yediğini ve çok çirkin bir canavar olduğunu söyler.

Öcü Radley yıllarca dışarı çıkmaz, babasının ölümünden sonra bile onu gören olmamıştır. Psikolojik esaret bireyin zihni ve düşünceleri ile ilgilidir. "Birey, farkında olmadan bazı düşüncelerin dışına çıkamaz belli bir düşünceye ve/veya duyguya tamamen bağlıdır. Bu esaret türünün zihinsel boyutta gerçekleşiyor olması, kişinin hayatı üzerinde büyük bir etki bırakacağını göstermektedir." (Hanhan, 2012: 4) Arthur, kendi karanlık dünyasında bir sınır çizer.

Psikolojik esaret birçok eserinde ana malzemesi durumundadır. Yeraltı filmindeki Muharrem, Gülün Adı romanındaki rahipler, Truman Show filminde Turuman, Çamur filmindeki insanlar kendilerine çizilmiş sınırlar içerisinde yaşarlar veya Muharrem gibi diğerlerinden farklı davranış sergileyerek adım atamazlar. Gülün Adı romanında rahipler çok istemelerine rağmen asla kendilerine yasaklanan kütüphaneye gidemezler.

Tom Robinson hapse atıldıktan sonra ailesi toplum tarafından dışlanır, eşine kimse iş vermek istemez. "Bu faktörlerin bireyin içinde bulunduğu ortamda azınlıkta olması bireylerin esaretine sebep olabilmektedir." (2012: 13) Mayelle için de esaret hayatı geçerlidir. O da fakirdir ve alt sınıftan bir ailenin kızıdır, kendi gibi birine âşık olup sevemez bu nedenle bir zenciye âşık olur. "Beyazların ona aldırış ettikleri yoktu. Çünkü Mayella domuzlar arasında yaşıyordu. Zenciler onunla ahabap olmazlardı, çünkü derisi beyazdı." (2014: 226) Jem ve Scout babalarının bir zenciyi savunduğu ve ötekilerin tarafına geçtiği gerekçesiyle insanlar tarafından dışlanırlar. Çünkü insanlar kendileri gibi düşünen ve kendilerine benzeyen kişilerle yakınlık kurmak isterler." Dolayısıyla kişi kendisini anlayan, ona güven veren ve benzeri özelliklere sahip insanlarla bir araya gelmek, onlarla beraber olmak, zaman geçirmek suretiyle her hangi bir gruba dahil olurken, aynı zamanda tersi özellikler barındırdığını düşündüğü, hissettiği ya da karşılaştığı insanlardan uzaklaşmak suretiyle onları ötekileştirdiği ifade edilebilir." (2020: 4) Mayella, zenci değildir ama diğerlerinden yetişme şartlarıyla farklıdır. Scout ve Jem hem kendilerinin hem de babalarının düşüncelerinden dolayı içinde yaşadıkları toplum tarafından kabul görmezler. Tom Robinson ve onun gibi olan diğerleri toplum tarafından renginden dolayı dışlanarak esaret yaşarlar. Scout, Jem babalarının bir zenciyi savunduğu için ve Mayella fakir bir aileden geldiği için toplum tarafından esaret hayatı yaşar.

Ötekileşme sorunu sadece sinemada değil; roman, hikaye gibi kurgusal eserlerde de anlatılmıştır. Toplumun önemli sorunlarından olan ötekileşme hala geçerliliğini korumaktadır. Ötekileşme, bireysel ve toplumsal olabilmektedir. Arthur ve Mayella toplum tarafından ötekileştirilmiş insanlardır. “Ötekileştirme, kimlik farklılıklarının özelleştirilmesi, yani doğal farklılıkları gibi algılanması ilkesine dayanır. Ötekileştirme, kimliklerin toplumsal süreçlerin sonunda ortaya çıkmış, inşa edilmiş, kurulmuş karakterlerini görmezden gelerek, bir toplumsal gruba ait farklı bir özelliğin, sadece bu gruba özgü, bu grubun tüm üyelerince paylaşılan, doğal, içkin, kalıcı, değişmez bir “öz” teşkil ettiği iddiasını tartışılmaz bir gerçek olarak kabul eder.” (2020: 2) Biz ve öteki arasında Çamur filminde olduğu gibi bir sınır çizilir. Çamur filminde insanlar tarafından konulmuş geçmişte bir olan ama şimdi iki bölgeye ayrılan bir sınır vardır. Kıbrıs’ın ikiye ayrılması ve insanların yaşadıkları anlatılır. Bülbül’ü öldürmek romanında ise insanın kendisine ve birbirlerine koydukları sınırlar yer alır.

“Birkaç dönümlük arazilerde yaşayan insan toplulukları, kendi toprakları ve yakın çevreleri ile ‘barbarların toprakları’ dedikleri öteki topraklar arasına sınırlar çekerler. Başka deyişle, kişinin zihninde ‘bizim’ olan tanıdık bir uzam ile ‘bizimki’nin ötesinde ‘onlara’ ait olan yabancı bir uzam belirlemesi evrensel bir edimdir; tamamıyla keyfi olabilecek coğrafi ayrımlar yapmanın bir biçimidir bu. Burada ‘keyfi’ sözcüğünü kullanıyorum, çünkü ‘bizim toprağımız – barbarların toprağı’ dedirten imgesel coğrafya çeşitlemesi, barbarların da bu ayrımlamayı kabul etmesini gerektirmez. Bu sınırları kendi zihnimizde çizmek ‘biz’e yeter; ‘onlar’ böylelikle ‘onlar’ haline gelir, hem yurtları hem düşüncüleri, ‘bizimkinden’ farklı olmasıyla belirlenir.” (2020: 3)

Feminist Bakış

Scout, dönemine göre diğer kız çocuklarından farklı bir yapıya sahip erkekler gibi giyinir ve onlar gibi davranır. Scout, filmde ve romanda babasına zencileri savunduğu için kötü sözler söyleyenlerle kavga eder, hatta abisi Jem bile onun kadar kavga etmez. Halası onun diğer kızlar gibi olmasını kibar davranmasının ve kabarık elbiseler giymesini ister. Scout ise erkekler gibi pantolon giymeyi seçer. Halası eve tüm mahallenin kadınlarını davet eder ve Scout’ı kibar bir kız gibi davranıp bu şekilde konuşması için uyarır. Alexsander Hala, Scout’u bir kalıba sığdırmak ister. “Kadınlardan beklenen munis bir eş-titiz ev hanımı-fedakar anne üçlü rol kalıbı içinde yaşayacak.”(Şafak, 2007: 49) Scout, halasının istediği gibi biri olmaktansa kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilen biri olmak ister bu nedenle de çatışma yaşarlar. Halaları, Atticus’u onları rahat yetiştirmemesi ve disiplinli davranması konusunda uyarır. Atticus için Scout’un davranışlarında bir sorun yoktur ve o insanları ve çocuklarını belli kalıplara göre değerlendirmez. Romanda halalarıyla ilgili bölümler yer almasına rağmen filmde bunlardan bahsedilmez.

Jem ve Scout’un anneleri onlar küçükken vefat etmiştir. Scout, filmin başlarında Jem’e annesinin nasıl biri olduğunu sorar. Romanda ve filmde anneleriyle ilgili fazla bir bilgi verilmez. Erkek ve kız çocuklarının sevgilerini ilk yönettikleri kişi anneleridir. Daha sonra kız çocuklarının sevgisinde babaya kayma yaşanır, bunda iğdiş edilme korkusunda etkilidir. “Ne olursa olsun, anneye olan bu ilk bağlılık evresinin sonunda ona uygun bir penis vermediği – yani onu bir kadın olarak dünyaya getirdiği gerekçesiyle annesine duyduğu

suçlama kızın anneden uzaklaşmasına yönelik en güçlü güdü olarak ortaya çıkar.” (Freud: 1997, 367) Freud’un psikanaliz kuramına göre kız çocukları babayla özdeşim kurar, elektra kompleksi etkilidir. Scout’un hayatında en önemli kişi babasıdır. Büyüdüğünde de babası gibi olmak ister, babasıyla ilgili konuşan kuzeniyle tartışır. En yakın arkadaşıda Atticus’tur, onunla her şeyini paylaşır ve onun sözlerine değer verir.

Scout filmin başında okula giderken elbise giyinir ve giyindiği elbiseden rahatsız olur, kız gibi giyinmek alışık olmadığı bir durumdur. Romanın başkarakterlerinden biri olan Scout, okula başlamadan önce okuma ve yazma öğrenir. Çevresindeki olayları gözlemleyerek analiz edebilen bir çocuktur. Yeri geldiğinde babasını bile koruyabilecek kadar da cesurdur. Harper Lee aslında Scout’tur ve kendisini onun karakterinde anlatır. Scout’ı oynayan Mary Badham başarılı bir oyunculuk sergiler. Romanın ve filmin anlatıcısı Scout’tur. “Çünkü çocuklar, yetişkinlerin sahip oldukları tecrübelerle sahip olmadıkları için önyargılardan uzaktırlar. Eser, hiç kimsenin dil, din, ırk, renk, milliyet gibi konularda ayrılmaması gerektiğini bir çocuğun gözünden anlatmıştır.” (Şimşek, 2018: 84)

Çocuk Eğitimi ve Değerler

Film ve roman bize nasıl çocuk eğitilir ve nasıl iyi, vicdanlı biri olunur Atticus karakteriyle aktarır.

Kimse bir zenciye savunmak istemez hatta onlarla konuşmazlar, fakat Atticus böyle bir dönemde bir zencinin davasını üstlenir. Herkesin diğerleri, ötekiler gibi kavramlarla nitelendirdiği kişilerin tarafına geçer, bu adım sadece konuşmakla bazı şeylerin değiştirilmeyeceğini bunu için cesaretin olması gerektiğini bize anlatır. Zenci insanlar ötekileştirilerek toplumdan dışlanmıştır. “Bireysel ve toplumsal yaşamda önemli konulardan biri olan göç ve göçmenlikle ötekileşme arasında önemli bir bağın olduğu söylenebilir. Farklı farklı gerekçelerle köyünden, şehrinden, ülkesinden, kıtasından ayrılarak başka bir mekâna yerleşen ve değişik bir sosyal, kültürel ortama giren insanların, söz konusu değişikliğin kendilerine de yansıtacağı ve bunun birden olmasa bile zamanla meydana geleceği muhakkaktır.” (Cihangir, 2020: 17) Amerikalı zenginler tarafından topraklarından koparılan zenciler, yeni kültüre uyum sağlayamazlar; yeme içme, giyim kuşam kültürleri yeni katıldıkları toplumdan tamamen farklıdır. Kendilerini bu topluma ait hissedemezler. Zaman geçtikçe gelecek olan yeni kuşakta kendi kültürel özelliklerine göre yetiştirildi için toplum arasında birliktelik sağlanamaz. Ötekileştirilme soyaçekim kanunu ile belirlenmez. Gelecek olan yeni kuşaklara kültürel ve sosyal çevre tarafından aktarılır. Biz ve öteki ayrımı kültürel yolla genç nesile benimsetilir. Günümüzde de zencilerin bazı konularda ikinci sınıf insan olarak görülmesi bu görüşleri destekler niteliktedir. Scout, Atticus gibi insana değer veren hümanis bir kişi tarafından yetiştirilmiştir, bu nedenle insanların renk, dil ve din gibi özelliklerine göre ayırım yapmaz. Scout’ta babası gibi renginden dolayı toplum tarafından dışlanmasına karşı çıkar. Atticus tüm insanlara eşit mesafede yaklaşır, onun dünyasında ırk, din, dil ırk ayrımı yoktur; o vicdanını kaybetmemiş biridir. “Avukatlarda bir zamanlar çocuktu bana kalırsa” (2014: 1) kitabın giriş sayfasında bu sözler yer alır, Atticus insanların büyüdüğü ve iyi mevkilere

geldikçe kaybettiği güzel duyguları, çocukların masum kalbini muhafaza edebilmiş nadir bir bulunan bir elmadır.

İnsan yalnız başına yaşayamaz mutlaka birilerine ihtiyaç duyar. Kendisini bir gruba ya da bir sınıfa dahil etmek ister. Kendisi gibi duygu ve düşüncelere sahip insanlarla biz kavramını oluşturur. Fakat her bizim karşısında bir öteki vardır. “Ötekileştirme, farklılıklara olumsuzluk atfederek ötekini dezavantajlı konuma iterken bir yandan da ayrımcılığa zemin hazırlamaktadır. Öteki ile biz arasında mesafe açıldıkça da farklı olanların birlikte yaşaması, toplumsal uzlaşma güçleşmektedir.” (Sağlam ve Yaşar, 2017: 139). Öteki; bizim gibi düşünmeyen aynı duygu ve düşüncelere sahip olmayan kişilerdir. Bu aynı zamanda toplumda bir kopukluğun oluşmasına da neden olur. Beyazlar kendi renginden insanlarla bizi oluştururken aynı zamanda kendilerinden renkleri dolayısıyla farklı olan zencileri öteki olarak kendilerinden uzaklaştırırlar. Zenciler bir kimlik bunalımı yaşar. “Kişi ve kişilerin kendilerine, toplumlarına, kültürlerine, kısaca aidiyetleri olan unsurlara yabancılaşmalarında kim ve nereli oldukları, kendilerini nasıl ve nereye konumlandıkları sorgulanması gereken önemli faktörlerdir.” (2020: 4) Ait oldukları topluluktan koparıldıkları ve yeni topluluk tarafından da kabul edilmedikleri için kimlik bunalımı yaşarlar. Tom Robinson ve onun gibi insanlar, beyazlardan uzakta yaşamaktadır, insanlar onların yaşadıkları bölgeye bile gitmek istemezler. “Ev sahibi ülke vatandaşları tarafından kültürlerinden, aidiyetlerinden dolayı aşağılanmaya hedef olmaları, hakarete uğramaları, fizikî ve sözlü saldırılara maruz kalmaları göçmenlerin kendilerinden başlayarak toplumlarına, kültürlerine karşı bir utanma hissine kapılmalarına ve bu yüzden ait oldukları toplumdan kopmalarına sebep olabilmektedir.” (2020: 4) Bir yere ve topluluğa ait olamama sorunundan dolayı insanlarda tereddüte neden olur. Atticus, Tom Robinson’u ötekileştirmez; aksine onlarında kendileri gibi haklara sahip olduklarını vurgular. Mahkeme sahnesinde zencilerle beyazlar ayrı yerlerde oturmaktadır. Dava bittiğinde siyahi insanlar, Atticus geçerken saygıdan ayağa kalkarlar. Scout ve Jem, pederin uyarısı ile ayağa kalkar ve duruma şaşırırlar. Siyahi insanlar, kendilerinde toplumda var olduğunu ve yaşadıkları ülkenin haklarından yararlanabileceklerini Atticus sayesinde anlarlar ve kısa sürede olsa aidiyet duygusu yaşarlar.

Atticus, diğer insanların olumsuz düşüncelerine rağmen inandığı değerlerden vazgeçmez. “Ulaştığı bilgiyle kendini tanıyan ve ötekilerin de kendinin aynası olduğunu fark eden insan, yaratılış gayesine uygun davranış sergiler. Kendisiyle birlikte ötekinin de hak, hukuk ve nimet paylaşımı konularındaki eşitliğini kabul eder.” (Bardakçı, 2008: 2) Zencilerinde diğer insanlar gibi eşit olduğuna inan, en azından suçsuz bir insanın ölümüne göz yumamayacak kadar hakkı ve adaleti savunan biridir. “Beyaz bir adam siyah bir adamı aldattığı zaman, o beyaz adam kim olursa olsun, ne kadar iyi bir aileden gelirse gelsin, beş para etmez tekidir.” (2014: 278) İnsanların kim olursa olsun iyi niyetinin sömürülmesini kabul etmez, çünkü bu da bir insanlık suçudur.

Bayan Duboise romanın ilerleyen sayfalarında karşımıza çıkar filmde ise baştan beri verandasında oturarak çocukları iğneleyici sözler söyler. Filmde farklı olarak romanda Jem, yaşlı kadının söylediklerine dayanamaz ve evini basarak çiçeklerine de zarar verir, Scout’a aldığı değneği kırar. Atticus ise bu olay üzerine Jem’e kadına kitap okuma cezası verir. Her gün Scoutla yaşlı kadına kitap

okurlar. Dobuse ölmeden önce kutu gönderir, kutunun içinde Jem'in sinirle kıldığı kamelya çiçeklerinden biri vardır.

Filmde ve romanda yer alan bölümde Bay Walter, veraset işini hallettiği için Atticus'a yiyecek getirir. Scout babasını koşup çağırır, Atticus bir daha Welter bize bir şey getirdiğinde beni çağırma der. Çünkü Walter, savaş sonrasında yoksulluk yaşamak zorunda kalan çiftçilerden biridir, verecek parası olmadığı için yetiştirdiği ürünlerden verir. Bunun farkında olan Atticus, adamın zor durumda kalıp utanmasını istemez.

Atticus. "Okul arkadaşlarımızın babalarının yaptığı şeyleri yapmazdı; asla ava gitmez, poker oynamaz, balık avlamaz, içki, sigara içmezdi. Salonda oturur okurdu." (2014: 116) Dönemin sınırları dışında bir karaktere sahiptir. O eğlenmek ve diğer insanların yaptığını yapmak yerine kendisi gibi olmayı seçer. Bir gün çocuklar mahallelerinde kuduz bir köpekle karşılaşır. Kuduz köpeği şerif vuramaz ve Atticus'a tüfeği verir. Atticus köpeği vurduğunda çocukları bu duruma şaşırırlar, onlara göre babaları hiçbir işe yaramamaktadır. Atticus yetenekli ve zeki biri olmasına rağmen bunlarla övünecek biri değildir. Maude: "Atticus kendisinde olan meziyetlerle övünecek biri değildir" der. (2014: 220) Jem babasının bu yönüyle gurur duyar, bu olaydan sonra babasını işe yaramaz biri olarak görmez.

Atticus çocuklarıyla ve diğer insanlarla konuşurken sesini yükseltme ve mütevazı bir şekilde konuşur. Scout, "Hayatımda Atticus'un sesini yükselttiğine hiç tanık olmadım, sağır bir kadınla konuşurken yükseltmek dışında" diye anlatır. (2014: 217)

Scout, kuzeniyle tartıştığı için sadece kendisine kızmasına öfkelenir. "Jem'le ufak bir sorun yüzünden kavga ettiğimizde Atticus olayı sadece Jem'den dinlemekle yetinmez, benden de dinlemek ister" (2014: 111) Atticus bir olay yaşandığında sadece tek taraflı bir suçlamada bulunmaz ve olayın nedenlerine iner. Atticus erkek kardeşi Jack'e; "Bir çocuk sana bir şey sorduğu zaman, Tanrı aşkına, o çocuğa sorduğu şeyin yanıtını ver. Uyduruk şeyler anlatma. Çocuklar çocuktur ama kaçamaklı lafları büyüklerden daha çabuk anlarlar, ayrıca kaçamak yanıtlar onların kafalarını daha çok karıştırır." (2014: 113) Jack, baba olmanın çok zor olduğunu anlar çünkü Scout'un sorduğu sorulara yeterli bir cevap veremez. Scout'un bazı şeyleri anlayamayacağını düşünür, Atticus onun anlayacağı şekilde sorularına cevap verir. Scout sürekli çevresindekilerin Atticus'u eleştirdiğini ve onu zenci hayranı olarak nitelendirdiklerini bu nedenle de kendisinin kavga etmek zorunda olduğunu söyler. Scout, çocuk dünyasında bunu kabullenmez ve Atticus bazı şeyleri yapmak zorunda olduğunu söyler. "Scout, bu adama yardım etmeye çalışmasaydım kiliseye gidip Tanrı'ya dua edemezdim" (2014: 112) Atticus vicdani sorumluluğa sahip bir insandır, kimin ne dediği değil vicdanın rahat olup olmaması ve samimiyeti önemser.

Atticus evde sürekli kitap okur ve çocuklarına da örnek olur. "Çünkü Atticus, kıyamet kopsa duyamayacak kadar kitabına dalmış olurdu..." (2014: 68) Romanda ve filmde Atticus'un elinde sürekli gazete ve kitap görürüz. "Jem'le ikimiz yerde oturmuş, kitap okuyorduk... Atticus, gazetesini okuyordu" (2014: 183) Jem, Bayan Duboise ile tartışır ve onun bahçesine zarar verir. Atticus, eve gelir ve Jem'e kızıp öfkelenmek yerine, Bayan Duboise'ye her gün kitap okuması gerektiğini söyler. Jem ve kardeşi Scout, yaşlı kadına her gün giderek kitap

okurlar. Bayan Duboise öldüğünde Jem'e kutun içerisinde öfkeyle kırdığı çiçeklerden birini bırakır.

“Kamışın ney olması ile insanın kemale ermesi arasındaki benzerlik, Mevlâna'nın insan-ı kâmilî neyle sembolleştirmesine zemin hazırlamıştır. Kamışlıktan kesilen bir kamışın ney haline gelmesi için üzerinde uzun süre emek harcamak gerekir” (Bardakçı, 2008: 2) Atticus, kendisini nefsi, maddi olan mevki ve para hırsından sıyrıp ney haline gelebilmiş nadir insandır. Atticus diğer insanlardan farklıdır, kimsenin eksiklerini görmeye çalışmaz, insanların birilerini ötekileştirmeye çalıştığı bir dönemde o adaletli bir şekilde davranır. Tom Robinson'un yanında yer alır. Atticus, insanın özünde aslında var olan saf ve masum duyguları kaybetmemiş yaşadığı dünyaya rağmen özündeki güzel duyguları korur.

Varoluşçuluk düşüncesine göre insanlar bu dünyaya sürgün edilmiştir. “Çünkü özünü kendi nasıl yaratır.” Dünyaya atılarak ve acı çekerek, yavaş yavaş kendini belirler...” (Korkmaz ve Şahin, 2018: 384) Atticus, eşini geç yaşta kaybeder ve çocuklarını kendisi büyütür. Zencilerin ikinci sınıf insan olarak görüldüğü bir dönemde onların haklarını savunur. Bu nedenle kendisi ve çocukları toplum tarafından dışlanır. Atticus ise yaşadığı olumsuzluklara rağmen insani özelliklerini korur. “Özgür olan insan, yaptığı seçimlerinin sonucunu üstlenme durumundadır. Sartre, durumu daha da ileri götürerek; insanı sadece kendi seçimlerinden değil, bütün insanların seçimlerinden sorumlu tutar.” (Çelebi, 2014: 69) Atticus'ta yaptığı örnek davranışlarla insanlara yol gösterici bir kişi görevini üstlenmiştir.

Atticus karakterini canlandıran Gregory Peck, başarılı bir oyunculuk sergilemiştir. En iyi erkek oyuncu dalında Oscar ödülünü almıştır. Filmdeki Atticus'ın elindeki köstekli saat, Harper Lee'nin babasına aittir. Oscar ödülünde Gregory Peck 'in elinde olan saati Harper Lee ona hediye etmiş ve ağlamıştır.

Sonuç

Bülbülü Öldürmek romanı, birçok konuya açıklık getirecek kadar kapsamlı bir eserdir. Romanın konusu gerçek yaşamla bağlantılıdır; olaylar, kurgulanarak anlatılmıştır. Olaylar bir çocuğun bakış açısı ile verilmiştir, çünkü çocukların dünyası saf ve masumdur. Onlar, hayatı tarafsız bir gözle değerlendirirler. Roman çocukların hayatını ve düşüncelerini anlatıyor gibi görünse de verilmiş istenilen mesajlar derinlere saklanılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik bunalımlar ve insanların bu süreçte yaşadığı yoksul hayat anlatılmıştır. Amerika'nın karanlık tarihine de ışık tutacak nitelikte bir eserdir. Zencilerin ikinci sınıf insan olarak görülmeleri ve hukuki haklara sahip olamamaları Tom Robinson karakteri üzerinden anlatılır. Romanda yer alan hukuki mücadele sadece Tom Robinson'un değil tüm zencilerin mücadelesidir. Herkesin adaletsizliğe göz yumduğu ve vicdanını susturduğu bir dönemde Atticus gibi bir avukat zencilerin haklarını savunur. Bu nedenle ailesi ve kendisi toplum tarafından zenciler gibi ötekileştirilir. Buna rağmen Atticus zencilerinde toplumda eşit haklara sahip olduğu düşüncesinden vazgeçmez. Dönemin şartlarına göre değerlendirdiğimizde Atticus büyük bir adım atmıştır. Dava kazanılamasa da insanlarda bir bilincin oluşmasını

sağlamıştır. Attucus karakteri üzerinden aslında bir insan nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Çocuk eğitimi açısından da örnek alınacak bölümlere sahip olan eserde bir çocuğun sorunlarına ve eğitimine nasıl yaklaşılr bunun üzerinde de durmuştur. Atticus, kendi çocuklarıyla iletişimde her zaman dürüst, tutarlı ve adaletli davranmıştır. Çocuklarının okuma sevgisini kazanmasında kendi örnek davranışları etkili olmuştur. Çok yönlü bir bakışla değerlendirilecek eser, Alexsandere Hala gibi bir karakterle de insanlardaki olumsuz tutumların aktarılmasını sağlamıştır. Bir karşıt güç görevi görerek sınıf ayrımını ve kadınların kalıplaşmış kurallar dâhilinde yaşamalarını savunmuştur. Arthur, insanın kendisine çizdiği sınırları aşamamasını ve psikolojik esaretin yaşanmasını bizlere yansıtması açısından önemlidir. Her yönden başarılı olan eser sinemaya aktarılarak da başarısını devam ettirmiştir. Sinemaya uyarlanan eser birçok dalda ödül almıştır.

Eserin konusu, seçilen kahramanlar açısından başarılı olan yapıt dönemine ışık tutmuştur. Yıllar sonrada hala okunuyor olması eserinin başarısını kanıtlamaktadır. Klasik eserler arasında gelecekte yerini alacaktır. Her yaşta insanın okuması gereken eserde üzerinde durulan bazı konular günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Kaynakça

Alexsandere, Raymond P. (1968). *Amerika'da Zencilerin Başkaldırışı*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Bardakçı, Mehmet Necmettin (2008). *Mevlana'ya Göre İnsanın Mahiyeti ve Kâmil İnsan Olma*, Erdem, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi

Cihangir, Mehmet (2020) *Sürgündeki Yabancı ve Terkediş Romanlarında Bir Sorun Olarak Ötekileştirme*, Sosyal Bilimler Akademi Dergisi

Cihangir, Mehmet (2020) *Ötekileşen Göçmenler* , Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

Cihangir, Mehmet (2020) *Ötekileşen ve Ötekileştirilen Göçmenler - Türk-Sudan-Pakistan Romanları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Efe Akademi Yayınevi, İstanbul

Çelebi, Vedat (2014). *Jean Paul Sartre'in Varoluşçuluk Düşüncesi*, Beytulhikmet Uluslararası Bir Felsefe Dergisi

Freud, S. (1997) *Kadın Cinselliği Cinsellik Üzerine* (Çev.: S. Budak) Öteki Yayınları, Ankara

Hanhan, İdil (2017). *Harper Lee'nin Bülbülü Öldürmek ve Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koşuşu Romanlarında Esaret*. Türk Dili ve Yazını Dersi Tezi.

Lee, Harper (2014) *Bülbülü Öldürmek*, Sel Yayınları, İstanbul

Mızrak, Baransel(2017) *Politikalar ve Siyahî Mücadeleler Tarihi*, İsamir.

Sağlam, Tuğba Çay-Yaşar, Mustafa (2017) *Teori, Pratikte ve Araştırmalarda Öteki ve Ötekileştirilme*, Türk ve Türk Dilleri, Edebiyatları ve Tarihi için Uluslararası Süreli Yayın

Sakallı, Fatih (2011) *Edebiyat ve Sinem*, Hat Yayınları, İstanbul

Bülbülü Öldürmek Romanı Üzerine Bazı Dikkatler

Şafak, Elif (2007) *Siyah Süt*, İstanbul, Doğan Kitap

Şimşek, Şahin (2018) *Harper Lee'nin Bülbülü Öldürmek Adlı Romanında Eğitim Değerleri*, International Journal of Language Academy

Turna, Murat (2020) *Edebiyat ve Psikanaliz Üzerine*, Medeniyet ve Toplum Dergisi

Yaşartürk, Gül (2013) *Ve Sinema*, Doruk Yayınları, İstanbul